

Лапкін Андрій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
e-mail: an.lapkin@gmail.com

Ключові слова: прокурор, прокуратура, функції прокуратури, кримінальне провадження, слідчі органів прокуратури.

З 20 листопада 2017 р. набули чинності положення ч. 4 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) щодо підслідності Державного бюро розслідувань (далі – ДБР). У зв'язку із цим набула актуальності проблема збереження посад слідчих прокуратури.

Звертаючись до історії питання, зазначимо, що КПК передбачив появу в Україні нового органу досудового розслідування – ДБР, якому б були підслідні такі категорії злочинів: 1) вчинені Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним

прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії "А", крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 ст. 216 КПК; 2) вчинені службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 ст. 216 КПК; 3) проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України. До моменту набуття чинності цією нормою досудове розслідування відповідних категорій злочинів мали здійснювати слідчі органів прокуратури. В свою чергу, набуття чинності ч. 4 ст. 216 КПК було пов'язане із початком діяльності Державного бюро розслідувань України, але мало відбутися не пізніше п'яти років з дня набрання чинності КПК.

Закон України «Про Державне бюро розслідувань» було прийнято 12 листопада 2015 р. і він мав набути чинності з дня утворення Кабінетом Міністрів України Державного бюро розслідувань. Відповідна Постанова Кабінету Міністрів України № 127 «Про утворення Державного бюро розслідувань» була прийнята 29 лютого 2016 р. Таким чином, уряд формально виконав вимоги закону створити ДБР, проте за станом на кінець 2017 р. воно так і не розпочало свою роботу. З огляду на це, набуття чинності ч. 4 ст. 216 КПК відбулося не у зв'язку із початком функціонування ДБР, а з огляду на вплив визначеного КПК граничного терміну, тобто 5 років з дня набуття чинності основним тілом Кодексу.

Згідно із п. 1 Розділу XI «Перехідні положення» КПК, слідчі органів прокуратури здійснюють досудове розслідування саме до дня введення в дію положень ч. 4 ст. 216 КПК цього Кодексу повноваження щодо досудового розслідування злочинів, передбачених ч. 4 ст. 216 КПК. Після введення в дію положень ч. 4 ст. 216 КПК кримінальні провадження, розпочаті слідчими органів прокуратури, продовжують здійснюватися слідчими органів прокуратури, які користуються повноваженнями слідчих, визначеними КПК, до закінчення досудового розслідування, але не довше двох років. Після закінчення дворічного строку кримінальні

провадження, розпочаті слідчими органів прокуратури, у тримісячний строк передаються слідчим органів ДБР.

Таким чином, з 20 листопада 2017 р. прокуратура втратила функцію досудового розслідування. Вона продовжує виконуватися лише щодо вже розпочатих до 20 листопада 2017 р. кримінальних проваджень впродовж 2-річного перехідного періоду. Відповідно, за цей час поступово має бути ліквідований і слідчий апарат органів прокуратури. Однак, КПК не вирішив при цьому, який орган має розслідувати підслідні ДБР кримінальні провадження після 20 листопада 2017 р. у тому випадку, якщо вказаний орган на цей момент фактичне не розпочне роботу, як це в дійсності і відбулося в Україні. По суті, щодо вказаних категорій кримінальних проваджень, які мають підвищене соціальне значення, наразі склався правовий вакуум, який має бути подоланий або за допомогою якнайшвидшого фактичного початку роботи ДБР, або шляхом внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства.

На сьогодні навіть орієнтовна дата початку функціонування ДБР невідома, оскільки воно залежить не від формального створення цього органу (яке відбулося 29 лютого 2016 р.), і не від призначення Директора ДБР (що має відбутися наприкінці 2017 р.), а від укомплектування його слідчими кадрами. За різними оцінками, з моменту призначення керівника ДБР до фактичного початку його функціонування має пройти від 3 до 6 місяців. Очевидно, що за цей час, який перевищує встановлені законом строки досудового розслідування, віднесені до його підслідності злочини мають розслідуватися. Єдині, хто може це зробити – це слідчі прокуратури.

Слід звернути увагу, що п. 9 Перехідних положень Конституції України передбачає, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції. Таким чином, Основний Закон прямо не пов'язує скасування функції досудового розслідування з початком функціонування саме ДБР, а тим більше із строками набуття чинності КПК. З огляду на це, наявні всі передумови для законодавчого відтермінування набуття чинності ч. 4 ст. 216 КПК на момент орієнтовного початку діяльності ДБР і збереження досудового розслідування на цей час за слідчими прокуратури. Однак необхідні закони, які могли б це регламентувати, не були прийняті.

Разом з тим, рано чи пізно ДБР все ж розпочне функціонування, і тому вже на сучасному етапі керівництву Генеральної прокуратури України необхідно визначитися із майбутнім слідчих прокуратури. На вересень 2017 р. в системі територіальних прокуратур нараховувалося 503 слідчих, ще близько 150 слідчих працюють у військовій прокуратурі. Згідно із Прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про Державне бюро

розслідувань», ДБР може бути укомплектоване за рахунок осіб, які протягом останнього року обіймали посади слідчих прокурорів, - не більш як на 30 %, що становить максимум 500 осіб від граничної чисельності ДБР у 1500 працівників. Однак враховуючи, що йдеться про комплектування слідчих підрозділів, загальна чисельність яких у ДБР точно невідома, проте буде меншою за його граничну чисельність, стає зрозумілим, що переведення всіх слідчих органів прокуратури в систему ДБР неможливе.

Проблемним є і залишення слідчих для роботи в органах прокуратури. Очевидно, що слідчі органів прокуратури у переважній більшості є високопрофесійними спеціалістами з багаторічним стажем і мають значний досвід розслідування найбільш складних і резонансних кримінальних проваджень, який став би в нагоді у практичній діяльності прокурорів-процесуальних керівників досудового розслідування. Таким чином, найбільш послідовним і логічним було б поступове (в міру закінчення вже розпочатих ними кримінальних проваджень) переведення слідчих прокуратури на посади прокурорів. Однак для цього наявні деякі правові і організаційні перешкоди.

По-перше, статус прокурора визначений ст. 15 Закону України «Про прокуратуру», ч. 1 якої встановлює вичерпний перелік посад працівників прокуратури, які відносяться до посад прокурорів. При цьому посади слідчих прокуратури у цій статті не згадуються. Законодавство і відомчі акти не регламентують порядок переведення з «непрокурорських» посад в прокуратурі на посади прокурорів в іншому порядку, ніж шляхом проходження конкурсу на зайняття посади прокурора. Таким чином, для створення можливості переведення слідчих на посади прокурорів це питання необхідно врегулювати нормативно.

По-друге, згідно із ч. 1 ст. 14 Закону України «Про прокуратуру», загальна чисельність працівників органів прокуратури становить 15000 осіб зі зменшенням кількості прокурорів з 1 січня 2018 року до 10000 осіб. З вказаних положень можна зробити висновок, що у загальній чисельності працівників прокуратури (15 000 осіб) підлягають скороченню до 10 000 осіб лише посади прокурорів. Оскільки посади слідчих не відносяться до посад прокурорів, то вимоги щодо скорочення на них не поширюються. З іншого боку, в умовах скорочення посад прокурорів стає проблематичним переведення слідчих на ці посади, оскільки вакантні посади фактично відсутні.

Таким чином, існує необхідність визначитися із збереженням посад слідчих в системі органів прокуратури, їх кількістю, статусом осіб, які їх обіймають, а також перспективами переведення або подальшого працевлаштування тих слідчих прокуратури, які підлягатимуть скороченню.

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ІХ НАУКОВИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПРАНТІВ ТА МАГІСТРІВ**

*ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА —
ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ*

15 грудня 2017 року, м. Харків

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № 5 від 16 листопада 2017 року

36 ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА-ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: IX Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів, 15 грудня 2017 р., м. Харків: Збірник тез доповідей. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 475 с.

ISBN 978-966-623-636-7

До збірника увійшли тези наукових доповідей молодих вчених, аспірантів та магістрів, присвячені різним сучасним проблемам становлення громадянського суспільства і правової держави в Україні, які вміщують в себе п'ять основних напрямів: «Фундаментально-правові та історико-теоретичні проблеми забезпечення прав людини та громадянина при розбудові правової держави», «Сучасні конституційно-правові питання забезпечення прав людини та громадянина», «Цивільно-правові аспекти здійснення та захисту прав людини та громадянина», «Кримінально-правові проблеми забезпечення прав людини та громадянина, правові основи протидії злочинності в сучасних умовах», «Проблеми міжнародного та європейського права».

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України (головний редактор); М. В. Даньшин, д. ю. н., проф. (заступник головного редактора); О.О. Житний, д. ю. н., проф.; Т.Л. Сироїд, д. ю. н., проф.; І. В. Венедіктова, д. ю. н., проф.; М. М. Воронов, к. ю. н., доц.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Інститут соціології, психології і права, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків 61022, т.: (057) 707-53-81

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

<i>«Права потерпілого на стадії досудового розслідування»</i>	
Корчагіна Валентина Павлівна	
<i>«Особа злочинця – як елемент криміналістичної характеристики злочинів, вчинених неповнолітніми особами»</i>	
Кенжаєв Баходир Сабірович	216
<i>«Визначення сутності суб'єктивної сторони сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4 КК України)»</i>	
Камінська Олександра Леонідівна	220
<i>«Реалізація права на захист в рамках кримінального провадження»</i>	222
Козинець Катерина Сергійовна	
<i>«Про окремі аспекти забезпечення безпеки учасників кримінального провадження»</i>	
Куйбида Аліна Сергіївна	226
<i>«Функції прокуратури»</i>	229
Лимар Роман Олександрович	
<i>«Порівняльно-правовий аналіз податкових систем зарубіжних країн та України»</i>	
Лапкін Андрій Васильович	232
<i>«Проблеми збереження посад слідчих в органах прокуратури»</i>	
Лаврущенко Олександр Сергійович	236
<i>«Динаміка правовідносин при звільненні від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки»</i>	
Литкова Марія Юрївна	239
<i>«Щодо мотиву і мети злочину (кримінально–правовий та психологічний аспект)»</i>	
Лебіга Анна Миколаївна	242
<i>«Деякі питання щодо показань з чужих слів»</i>	244
Маланчук Петро Михайлович, Жученко Вікторія Валеріївна	
<i>«Щодо протидії порушенням законності при проведенні допиту»</i>	248
Маланчук Петро Михайлович, Койло Юлія Василівна	
<i>«Порядок притягнення до кримінальної відповідальності президента України»</i>	252
Маланчук Петро Михайлович, Чепур Вікторія Олександрівна	
<i>«Значення рішень ЄСПЛ у кримінальному законодавстві України»</i>	255
Маланчук Петро Михайлович, Мирошніченко Катерина Олексіївна	
<i>«Проблематика здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні»</i>	258
Маланчук Петро Михайлович, Гриб Неля Михайлівна	
<i>«Строки кримінального провадження»</i>	261
Маланчук Петро Михайлович, Базурина Тетяна Ігорівна	
<i>«Порушення права на захист – істотне порушення прав та свобод людини»</i>	264
Маланчук Петро Михайлович, Полянська Єлизавета Андріївна	
<i>«Порушення основних прав і свобод людини у стадії кримінального процесу – досудового розслідування»</i>	267
Маланчук Петро Михайлович, Дубова Вікторія Володимирівна	
<i>«Правове регулювання діяльності приватних детективних агентств в Україні»</i>	